NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih rečí.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Teča IX. V sredo 26. svečana (poznozimna) 1851. *List* 9.

Naznanilo „Živinozdravništva“.

Pervi dve poli 1. dela „živinozdravnîštva“ ki obseže „nauk zdrave in bolne kopita podkovati in kopitne bolezni ozdravljati“, ste z enajsterimi podobami vred na svitlo prišle, in se dobite v tiskarnici g. Blaznika po napovedani šegi, namreč:

Vsak g. naročnik, ki je pri napovedu svojiga naročila kaj čez 40 kr. (ki veljajo za plačo poslednjih 10 pôl) odrajtal, bo prejel po pošti ali po pôslu, kakor je naročil, toliko pol, kolikor jih je že plačal.

Tisti g. naročniki pa, ki so le z 40 krajcarji za poslednjih 10 pôl v versto naročnikov stopili, so naprošeni, da naj v frankiranih pismih, pošlejo za pervi 2 pôli naročníno, namreč za vsako polo 4 krajc. (podobe se prikladajo brez plačíla), ako hočejo na svitlo dane pôle v tiskarnici sami ali po poslih prejeti. Tisti g. naročniki pa, ki bojo izdane liste po pošti v predpisanim zavitku prejemali, naj priložé za vsako pôlo še 1 krajc. za poštníno, da bojo potem zamarkane liste brez plačíla dobivali.

Vsak teden bo sledila 1 pôla. Ker bi utegnilo marsikterimu g. naročniku nadležno biti, vsak teden sproti te krajcarje pošiljati, bi bilo mende prav, ako bi se naročnína na enkrat saj za 4 ali 5 pôl ali še za več poslala.

Novim naročnikam „Novíc“, ki morebiti lanskiga oznanila teh bukev niso zvedili, damo na znanje, da knjiga pod imenam „Živinozdravnîštvo“ bo obsegla celò vse nauke, ki zadevajo živino o bolnim in zdravim stanu, in bo razdeljena v 10 delov, ki bojo takole sledili:

1) *nauk podkovanja zdravih in bolnih kopit in ozdravljanje vsih kopitnih bolezin,*
2) *poznanje vsih vunajnih in notrajnih delov, iz kterih živinske trupla obstojé, in njih opravil o zdravim stanu,*
3) *obširni nauk živinoreje domače živine vsaciga plemena, in njeniga plemenjenja,*
4) *razlago bolezin sploh,*
5) *popis vsih zdravil sploh, in kako se rabijo.*
6) *nauk o spoznanju in ozdravljanju vsih vunajnih in notrajnih bolezin kónj, goveje živine, ovac, kóz, prešičev in psov,*
7) *obširni nauk pri porodih, lahkih in težkih, naše domače živine,*
8) *poduk v razsojevanju vunajnih oblik* (vunanje podobe) *živine,*
9) *poduk klavno živino in mesó za vžitek ogledovati,*
10) *sodijsko živinoznanstvo, to je, kako se pri kupovanju, pri pravdah* zastran kupljene, *ranjene ali scer poškodovane živine po postavah ravnati.*

Cele bukve bojo obsegle 40 do 50 pôl (Bogen). Vsak teden pride ena pola na svitlo, ki bo veljala 4 krajc. dobriga denarja.

Vsak, ki se na te bukve naročí, pošlje v *zagotovilo naročbe* 40 krajc., ki se bojo porajtali za plačilo *poslednih* (zadnih) deset pôl.

Za *vsako pervih* 30 ali 40 pol pa pošlje naročnik potem, ko se bo izdajanje bukev začelo, 4 krajc.; protî tem bo izdano pôlo prejel. Kdor bo izdane pôle po pošti prejemal, mora za marko vsake pôle še 1 krajc. pridjati, da se tako po sedanji postavi poštnína predplača. Scer se bojo pôle razpošiljale posamesne ali več pôl skupej po volji g. naročnikov, ktero naj nam naznaniti blagovolijo.

S to obširno in občnokoristno knjigo, kakoršne dosihmal Slovenci, in kolikor je nam znano, tudi Slovani sploh še nimajo, se bo veliki potrebi vstreglo, ki se je razodevala povsod po tacih bukvah za živinozdravnike in zdravnike sploh, za kovače, živinorejce in za vsaciga kmetovavca. Priporočiti jo smemo tudi bukvarnicam vsih slovenskih županij.

Nadjamo se poslednjič, da tudi slovensko slovstvo ne bo po nji nevredno pomnoženo, kar pa ne gré nam, ampak drugim možém soditi. Težko je bilo, po neobdelanih potih pervim hoditi, in o visocih vednostih tako pisati, da na eni strani véda (vednost) nikakoršne škode ne terpí, na drugi strani pa da so bukve tudi prostimu bravcu razumljive.

Vredništvo.

Opomin kmetovavcam zastran senožet ali travnikov.

Lanska mokrotna létina je napravila veliko maha po senožetih. Škodljivi mah odpraviti, naj kmetovavci z maham obrašene travnike o suhim vremenu prevlečejo z ravno brano, ki ima goste zobé. Razrušeni mah naj se potem z grabljami pograbi na kupe, in za nasteljo porabi. Pridobljena nastelja bo obilo obilo poplačala to delo.

Ko pa začne spomladi trava zeleneti, naj se o mokrim vremenu senožet z mavcam (sadro ali gipsam) poštupá in obilni pridelk žlahne merve mu bo bogato povernil njegove stroške.

Fidelis Terpinc.

Očitno deržavno izpraševanje gojzdnarjev ali borštnarjev v Ljubljani.

(Dalje.)

Vsako tako izpraševanje ali taka preskušnja obstojí iz treh razdelkov.

Pervo je, de vsak preskušenec preskušniški komisíi en izdelik predloží, kteriga je sam že poprej pri kakšni priložnosti, ali posebno v namen preskušnje o kakšnim poglavitnišim gojzdnarskim oddelku, kakošni znajdbi ali posebni poskušni spisal ali izrisal.

Drugo je spisana preskušnja (schriftliche Prüfung) čez tri vprašanja, ktere ministerstvo zapečatene pošlje, in se še le v pričo vsih treh preskušnikov in vsih preskušencov odprejo, predberó, od preskušencov zapišejo, de potem v 12 urah (vsaki za se iz glave, brez de bi se med saboj, ali s komur druzim, ali v bukvah posvetovati smeli) spisane odgovore dajo.

Tretje je očitno, glasno izpraševanje, ktero z vsakim preskušencam 2 uri terpeti zna. Vprašanja pa vsaki preskušnik po svoji misli tako da, de se iz odgovorov védnost izpraševaniga gotovo razsoditi zamore.

Po vsim tem rasodijo preskušniki: ali je preskušenc za samostoječiga borštniga vajda dober, ali posebno dober, ali pa ne? — in po tem sklepu spričala dajo. O 24 urah po preskušnji kronovinskimu poglavarju te spričala in njih spisane posebne sklepe izročijo, ki spričala preskušencam da, posebne sklepe pa ministerstvu predpoloži.

Razgled

tega, kar se je dozdaj zastran
pogojzdenja Krasa
očitno razglasilo in priporočilo.

(Dalje.)

1.

Gosp. Fleišman pravi v 45. listu lanskih „Novíc“ de je setva boljši, de naj bi se semena precej tam sejale, kjer ima drevo ostati, pa sejati se ima globokeje, kakor je scer navada, de semena vetrovi ne razpišejo in suša kalí preveč ne zatare in umorí. — Ali tisti, ki Kraško burjo pozná, dobro vé, de 2, 3, 4 in tudi več palcov globokosti za-njo nič ni, de raznese vse, kar je zrahlaniga in lahkiga, tedaj tudi zemljo in semena na veternih krajih, ako bi se ravno po sežnju globoko vsejale. Kaj bo tedaj tudi globoka setev pomagala? —

S presajanjem mladih drevesc, se ni pečati — pravi g. Fl. zavolj pomanjkanja vode, to je, mokrote, ki jo presajenci morajo imeti, in jo dobiti ali po dežju, ali po perlivanju. — Pomanjkanje mokrote je pa na Krasu gotovo nar veči težava; to pomanjkanje bo pa sejancam veliko veliko več škodljivo, kakor presajencam. Pervo in drugo léto so iz semena izrašene drevesca šibke; velik mraz in velika gorkota in suša jih umorí, sosebno ako se v plitvi, pešeni, ali kamnitni zemlji, to je, na Kraških ravno za pogojzdenje odločenih prostorih znajdejo. Potrebno je tedej pervo ali tudi drugo léto drevesca v zavetnih krajih, v bolj globoki zemlji, to je, v posebnih sadiších izrediti in potem, kader so se ukoreninile in bolj močne postale, jih presaditi. Pa ne iz dobre v pusto zemljo — boste rekli? To sploh poterdim, pa tudi vém, de se mlade drevesca lahko z zemljo vred (mit Ballen) presadijo, in kjer bi to nemogoče bilo, de se zemlja v presadiša iz dolacov (kotlov, karnic), kterih na Krasu ne manjka, donesti zna. Ako se spomladi zgodej, kakor hitro več ne zmerzuje, drevesca presadé, bo spomladanski dež pervo potrebno mokroto podal in in saj tolikanj, de se presajenci primejo, in de presajenci po tem sušo veliko boljši preterpé, kakor šibki sejanci. Pomislite zraven tega, če boste sejali, bodo drevesca le tam pognale in rastle, kjer je boljši zemlja, bolj zavetni kraj (na Krasu, na prostorih, kteri bodo za pogojzdenja odločeni, tedej povsod ne); — ako pa boste sadili, boste drevesca tam izredili, kjer jih je potreba in jih imeti hočete. Sejte tedej v dobri, globoki, zavetni zemlji, — v drugih pa sadite! Ta svèt vam jez z dobro vestjó dam, ker sim že sèmtertjè drevesca sadil in sejal! — Obdelujte zemljo, kakor g. Fl. hoče, le v zavetnih krajih, kjer jo je tudi dovelj (v sadiších); — varujte se pa na veternih krajih zemljo okopavati! Ondi le za presadiša varno luknje napravite, jih precej obsadite, korenince drevesc raztegnite, z zemljo podložite in obložite, v tla pritisnite, in dobro pokrite!

(Dalje sledí.)

Národske staríce.

Osmi list.

Ljubi moj Jože!

Danes Ti moram začeti od Vindov ali Vendov govoriti, kakor sim Ti zadnjič obljubil. Vindi, Vendi, Venedi, Veneti, je vse eno imé; li ker je silno staro, je v ustih različnih narodov tudi različno zgovarjano bilo. Letó imé je vzeto od iména Indi, Hindi ali Hindu, in kaže na pervi dom Vindov, to je, na deželo Indijo, (ktera ima svoje imé od reke Ind), Indii se je reklo tudi nekdaj Hindostan. Da so Vindi ali Vendi nekdaj od Indije prišli, spričuje tudi vindski ali slovenski jezik, kteri je indijanskimu Sanskritu močno podoben.

Da ptujci glasnici *i* in *e*, kakor tudi soglasnici *d* *t* na križem spreminjajo, je znano. Grekam je bílo tudi v imenu Indi ali Indoi, Intoi preterdo *nd* ali *nt* vkupaj izrekovati, zato se jim je bil *e*, tako rêči, sam vmes posilil. Tako je postala beseda Enetoi iz Hindoi. Iz greškiga Enetoi so bili Latini napravili Heneti in pozneje Veneti.

Kakor se je Latinam per imenu Eneti ali Heneti godilo, da so ga Veneti zgovarjali, tako tudi Slovenci in druge ljudstva neradi od začetka besed glasnice čisto zgovarjajo. Namest Indija, ozek i. t. d. pravimo Vindija, vozek; in tudi druge ljudstva so rekle Vindia namest Indija, kar se iz tega vidi, ko so Indiške gore, ktere dandanašnji zemljopisci imenujejo Vindhya že per Ptolemeju imenovane Vindius Mons. Tudi Indijani se imenujejo Hindu namest Indi.

Slovenci sami so se imenovali kakor kaže Vendi. Ime Venedke hoče kazati, da so se Venedi imenovali, pa v Venedke je drugi *e* blizo samo zato pristavljen, ker bi sicer Vendke bilo teško izreči, in *e* zavolj ložjiga zgovarjenja notri sili; — ali pa je ime Venedke iz latinskiga Veneti napravljeno?

Silno staro imé Enetoi ali Heneti pomeni razpol tistih Slovanov, ki so nekdaj v Plemenii in tudi drugod po maloazijatskih deželah stanovali. Po Trojanski vojski so se bili z Antenoram k Jadranskim morju na današnje Veneško preselili, kar je bilo takole prišlo: Antenor, plemenit Trojan, je bil Manelava v gostje sprejel. Antenor je bil namreč s svojimi Prijamu ali Podaržiču sovražen, in je Trojanam svetoval, da naj se z Grajci poprijaznijo, ter Heleno nazaj dajo, v kar Prijam ni hotel dovoliti. Ko je bila Troja premagana, je kakor Sofokles pravi, Antenor imel pardovo kožo (Pantherfell) pri hišnih vratih za znaminje, da Grajci pri njem niso nič žaliga storili. Potlej je šel v družbi Henetov in s svojimi otroci v Tracijo, in od tod na današnje Veneško, ki je ob Jadranskim morji,

Da so Venedi, Veneti ali Venečani Plemenskiga rodú, spričuje Plini*) rekoč: „Na uni strani

*) V svoji Historia naturalis Lib. 6. c. 1. kjer pravi: Ultra uem (flumen Bilaeum) gens Paphlagonia, quam Pylaemeni-

reke Bele je Paflagonsko ljudstvo, ktero nekteri Plemensko imenujejo, in ktero ima za sabo mejo Galacijo. Tù je mesto Mastya (to je, naravnost Mesto imenovano) Milečanov, potlej Kermna. V ta kraj Nepos Korneli še dostavi Henete in verovanje terja, da so od teh zaroda na Italijanskim Veneti, kteri imajo ž njimi vred eno ime."

Tisti Heneti ali Plemeni, ki po razdjanji Troje niso z Antenoram na Heneško ali Veneško zraven Jadranskiga morja šli, so se v Kapatočje ali Belo Soro h svojimu zarodu podali. Tudi Heneti so bili Leukosyri, to je, Bolosorci ali Beli Sorci imenovani. Spredniki Henetov ali Venetov, Vindov so v Kapatočji stanovali preden so se v Plemenijo preselili; imenovali so se pa Sori, Beli Sori, Heneti, Veneti; Vindi ali Indi, Hindi. Sauromatae, to je, Soromadi so bili njih sorodniki, ker so se bili Madi posorili, kakor so tudi Heneti iz Sorskiga zaroda bili.

Ljubi moj prijatel! kar sim Ti danas pisal, sam še nekoliko premisli, ín eno z drugim permerjaj. Prihodnjič Ti bom od Vindov ali Henetov dalje pisal. Z Bogam!

Tvoj stari prijatel
Benkov Tone.

Nekaj iz „Vesne."

(Dalje.)

Dokončavši svoj kratki uvod, začne Ljubljanski dopisatelj „Vesne" svojo razsojo takole: „Taj pot opustim pervaka slovenskih pesnikov Koseskiga, in se obernem rajše precej k pesnikam mlajšim. Na pervem mestu med temi stoji Lovre Toman. Njegova domišljija je prederzna, njegove *podobe* nam kažejo nadušeniga gorečiga mladenča, kteri se po orlovo leté nad oblake uzdiguje. Njegovo naj višje nadušenje nam postavi orientalsko poezijo pred očí. In če se na jedini strani čudimo njegovimu nenavadnimu pesniškimu nadušenju, uname na drugi ljubeznivost njegove besede v nas naj prijetnejše čutila. Vsaka struna njegove lire diha gorečo ljubezen do domovine."

„Miroslav Vilhar, naj plodnejši slovenski spisatelj, je zavoljo svoje neodvisnosti in zavoljo srečnih privatnih okoljnost, kakor tudi zavoljo svojih bogatih dušnih zmožnost, posebno poklican, da bi poveličeval slovensko slovstvo. Vsako njegovo delo je namenjeno k kakimu dobrimu naménu, postavimo, za obdarovanje naj boljših slovenskih spisov. Vilhar pomaga tedaj dušno in materialno k povišanju slovstva, kar moramo le hvaležno spoznati. Njegove pesme cikajo k tako imenovanim političkim pesmim. „Koledar", ki je ne davno na svitlo prišel, zasluži pervo mesto. Njegova „Jamska Ivanka" pripravlja pot slovenski pevoigri. Napevi te igre, ktere je tudi on zložil, so prav v slavjanskem narodnem duhu sostavljeni."

S pesništvom se tudi Cegnar z velikim uspehom peča. Njegovi prevodi, posebno pa prevod Mosenthalove Debore, slišijo med naj boljše dela. — Malavašič, urednik rajnkiga „Praviga Slovenca", tudi ni poslednji ne v izvirnih delih ne v prevodih. Tudi njegova „slovnica za šole" ni brez cene. Vendar je učitelji naših normalnih šol niso poterdili, da bi bila pripravna za šole. — Z rednimi sostavki v vezani in prosti besedi se dobro obnašajo tudi gg. Ledinski, Oliban, Jeran, Potočnik, Hicingar, Kastelic, Svetic, Jeriša, Terdina (poslednji trije so v Beču), Poženčan, Valjavec, Žepič, i. t. d. O njih delih pozneje.

(Konec sledí.)

am aliqui dixerunt, inclusam a tergo Galatia, oppidum Mastya Milesiorum, deinde Cromna. Quo loco Nepos Cornelius adjicit Henetos, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi postulat. Pis.

Novičar iz slovenskih krajev.

Senožeče 23. svečana 1851. Z veseljem dopišem, da je c. k. okrajna sodnija v Senožečeh pretečeni teden pervo tožbo v slovenskem jeziku pisano prejela. Tožnik je Jože Suša, pervi svetovavc Snožeške županije, spoštovan rodoljub, ki se moško brani, kaj v ptujem jeziku pisaniga podpisati! Slava mu! Večidel pa se na Krasu godi kakor po celim Slovenskim, namreč, da ste kratke hlače in kosmata čepica boljši podpori slovenšine, kakor dolge hlače in visoki klobuki, in da pod rašo za domovino in prirojene pravice bolj vneta serca bijejo, kakor pod gladkem suknom! Slovenski kmet je in bo velikanski in korenjaški steber slovenšine, in naj se mu hoče nar ptujiši jezik vcepiti, zastonj! — ljubezen do materniga jezika vso ptujšino premaga! To terja preték, zdanjost in prihod od Slovenca, da mu ni treba se sramovati svoje velike matere Slave! Z Bogom! M. V.

Novičar iz Ljubljane.

Po dani obljubi prinesemo danes svojim bravcam iz izverstniga nagovora g. dr. Kavčiča, ki ga je, ko zagovornik toženca o začetku Ljublj. porotnih sodb po g. predsedniku in g. deržavnimu pravdniku govoril, toliko, kolikor ga nam je v spomin ostalo, kar bravcam naznaniti, se nam toliko potrebniši zdi, ker je zares škoda bilo, de tega govora niso vsi pričujoči razumeli, ker ga je g. dohtar le v nemškim jeziku govoril. Ko je g, dohtar — kakor smo že unidan opomnili — vzrok naznanil, zakaj de svoj nastop le v nemškim jeziku začnè, je pozdravil tudi on s serčnim veseljem začetek te nove vstavne naredbe in je narpoprej razložil, kako je po dolgim boju s krivimi presodki vunder očitna in ustna sodba po porotah zmagala, v kteri prisežni možje po zaslišanju toženca in prič, zagovornikov postave in toženiga, po svoji vesti razsodijo: ali je zatoženi „kriv" ali „ne kriv", in sodniki po ti razsodbi kazen krivičniga določijo. Razložil je g. dohtar potem ob kratkim zgodovino sodb od nekdanjih časav noter do današnjiga dneva; opomnil je vsih silnih pripomočkov, s kterimi so v starih časih zatožence mučili, de so nehotama mogli obstati, česar so bili obdolženi; zakaj ob času natveze (Tortur) je veljalo pravílo, de vsak, ki je obdolžen, je tudi gotovo kriv." Ljudomila cesarica Maria Terezia je odpravila to ravno tako neusmiljeno kakor krivično ravnanje. Razložil je g. dohtar na dalje, kako pravična je nova naprava, de ni več, kakor je dosihmal bilo, en sam človek zatoženca sodnik v dvojim pomenu (zastran krivosti in kazni) in ob enim tudi njegov zagovornik. Dalje je porotnikov imenitno, sveto opravilo razložil, kí niso nobenimu sodniku na tem svetu odgovorni, ampak le svoji vésti in vsigavedijočimu Bogu. Deržavní pravdnik pa je varh postave, in čuje, de se pravica nikakor ne krati. Zagovornik zatoženca ni zagovornik hudodelstva, de bi resniga hudodelnika kazni odtegnil, ampak njegov poklic je le, pripomoči, de se vse natanjko preiše in razjasni, kar je treba, de pride dostikrat skrita resnica na dan, in de se obsodi vsak, kakor je prav. Pri ti priliki je prevzel g. dohtar zagovor vsiga prostiga krajnskiga ljudstva, in je rekel, de se ni čuditi, de se zgodí na Krajnskim po kmetih toliko hudodél, sosebno ubojev, ktere sploh le sirove ljudstva dopernašajo; čuditi se je marveč, de jih ni še več, ker je naše ljudstvo tako silno v omikí zanemarjeno. Pomanjkanje šolskiga podúka, pomanj-

kanje podučnih bukev v domačim jeziku, iz kterih bi se zamoglo ljudstvo omikati, in serce požlahtniti — je sosebno vse te sirovosti in po nji dopernešenih hudodelstev krivo. Slovenskimu ljudstvu je bil zares dosihmal svet z dilami zabit; nima nobenih zgodovinskih bukev, in zgodovina je, kakor že star pregovor pravi, nar boljši učenica ljudstva; prosti Slovenec ne more nikjer v stare čase in njih prigodbe, in na obnašanje narodov nazaj pogledati, ker nima bukev — za to tudi ne vidi naprej, — on nima zemljopisa, de bi svet poznal, — on nima naravoslovja i.t.d. — z eno besedo: slovenski narod ima clo clo malo tacih pripomočkov, kteri pripomorejo in so neobhodno potrebni k pridobljenju tistih vednost, ktere človeka omikati in sirovosti odtegniti zamorejo. *) Domači jezik, po poprejšni veljavi pahnjen iz šol, in prepovedan v kancilijah, si ni mogel pomagati k tisti veljavnosti, ktera je edina rodovitna mati koristnih bukev in narodske omike. Poslednje leta si perzadevajo „Novic“ in „slovensko družtvo“ za omiko slovenskiga naroda in perpravljajo pripomočke za njegovo izobraženje — ta namen je ravno tako imeniten, kakor velike hvale vreden. In zdej še eno besedo k vam gosp. porotniki! Vaš poklic je danes nar imenitniši. Vi sodite o poštenju, premoženju, svobodi in življenju svojih bratov. Dobro pazite na vse, kar boste od ene ali druge strani slišali, in sodíte po svoji nar bolji vednosti in vésti, zakaj „um in vést“ sta nar višji sodnika na tem svetu. Nikar pa ne pozabite načela ljudomiliga cesarja, ki pravi, de je bolje, 9 krivih oprostiti, kakor 1 nedolžniga krivo obsoditi. Vi niste nikomur, kakor svoji vesti in Bogu odgovorni. Na to, kar svet poreče, nimate porajtati. Poslednjič le samo to še pomislite kar sv. pismo pravi: „S tisto mero, s ktero boste Vi merili, bo tudi Vam enkrat merjeno — ko nas bo Gospod nebes in zemlje na velki sodni dan poklical pred tisto sodbo, ktera bo med vsimi porotami nar bolj pravična!“ — Tako je končal Dr. Kavčič svoj važni nagovor, po kterim se je perva porotna sodba začela. — Povedati imamo še od 3 porotnih sodb, ki so po imenovanih 4 še bile. Silo veliko ljudí je privrélo k porotni sodbi z Gantarjevo Mino, 21 lét staro déklo iz Vogelj, ki je bila zatožena, de je svojiga nezakonskiga otroka umorila. Sosebno čudno je bilo, toliko mladih gospodičin, ki vunder scer hočejo sramožljive devičice veljati, pri ti sodbi viditi, pri kteri se je skorej celo porodoslovje razlagalo, tako de smemo misliti, de vse te gospodične bi znale zdej kakor dostojno zvedene — babice v službo stopiti. Tudi več gospá!! smo vidili pri ti sodbi; naj si saj to zapomnijo, de zatožena je že pervi dan po porodu mlatila. Zakaj se tudi k takim in sploh k vsim obravnavam mladi fantalini pušajo, ne moremo zapopasti; terjati se sme, de drugo pot naj straža pred vratmi vsaciga odverne, ki nima brade. Vernímo se po tem ovinku k porotni sodbi nazaj. Zatožena ni tajila, de je 13. avgusta otroka rodila; rekla je tudi, de se ji je zdelo, kakor de bi jo bil berž po porodu z levim očesam pogledal in s spodnjim žnabljem pregibnil; kerstila ga je; ker pa dalje ni znamnja življenja od se dal, ga je na svislih v mervo vtaknila in se nató vlegla; otroka je potem v strehi Tičarjeve stare štale skrila, je spet po svojih opravilih šla — in še le o 3 tednih potem so otroka vsiga sognjitiga našli. Rekla je, de ga je zato skrila, ker se je hudiga očeta bala. Zavolj gnjilobe niso mogli zdravniki nič gotoviga reči, ali je bil otrok živ ali ne; na kostéh, ki niso nikjer zlomljene bile, se ni nobeno znamnje silovite smerti poznalo. Veliko zmešnjavo bil lahko v Krajnji nemško pisani zapisnik napravil, v kterim se je bralo: „Ich nahm das Kind, bedeckte es mit Heu und legte mich darauf“ Zatožena je v slovenskim rekla „sim otroka vzela, ga v mervo skrila in se nató dolj vlegla.“ „Darauf“ se lahko v 3 pomenu vzame: ali na njega (otroka) — na-njo (mervo) — ali sploh nató ali potem sim se vlegla. Pri ti priložnosti se je očevidno skazalo, kako potrebno je, de se zapisniki v tako poglavnih rečeh po slovensko zapišejo, ker je ena nar bolj obteživnih okoljšin, de se je ona namreč na otroka vlegla, v nemškim jeziku prav dvomljivo zapisana bila. Tudi je bilo na koncu zapisnika pristavljeno, de je bil zapisnik zaslišani, ker ona nemško razume, še enkrat prebran, in od nje popolnama poterjen; zatožena pa je pri poroti terdila, de ona le nektere nemške besede zna. Povabljene priče in g. zdravniki so bili od ene in druge strani križem in prav na tanjko izpraševani. Drugi dan sta g. deržavni pravdnik, in zagovornik zatožene Dr. g. Ahačič govorila; oba sta z veliko bistroumnostjo eden tožbo, drugi brambo zaslišane na tanjko izpeljala. Dr. Ahačič je posebno pomanjkanja djanskih dokazov dopernešeniga hudodelstva opomnil, in nezadostnost nemškiga zapisnika v tako imenitni reči popolnama razjasnil, brez de bi on s tem hotel verjetnost ali poštenost sodniških uradnikov natolcevati. Po dokončanih govorih so vsi prícijoči komaj dočakali, kako bojo g. porotniki na jim dane vprašanja v tej dvomljivi reči odgovorili. Po posvetovanju, ki je blizo celo uro terpelo, so se g. porotniki iz izbe vernili in na pervo vprašanje: ali je Mina Gantar svojiga otroka s tem vsmertila, de ga je v mervo djala in se nanj vlegla? z 11 glasi proti 1, *ne*, — na drugo vprašanje: ali je nje živi otrok zato poginil, ker mu ni pri rojstvu potrebne pomoči dala? s 5 glasi proti 7 *ne*, — na 3. vprašanje pa: ali je skritja poroda kriva? enoglasno, de je tega kriva, odgovorili. Zavoljo zadnjiga prestopka je bila Mina Gantar v ojstri zapor na 6 mescov obsojena. Obnašanje zatožene je bilo precej predèrzno. — 21. sveč. je stal Jakob Jerala, po domače Kocjan imenovan, iz Polšice, 30 lét star, zatožen, de jo svojiga očeta ubil. Oče je prišel vès pijan na večer domù, je razsajal po izbi, posebno zoper Jakoba, kterimu je poslednjič skledo v glavo zagnjal, de se mu je kri vlila. Čeravno je dolgo prizanašal, ga je poslednjič vunder jeza zmagala, de verže en kol proti očetu, ki ga na glavo zadene, de okoli pade in umerje. Drugo jutro zgodej se je šel sam k sodíi zatožit. Zdravnik Dr. Melcer je dokazal, de rana sama po sebi bi ne bila zadosti za uboj; pa ker je bil stari mož pijan in togoten, tedaj njegovi možgani vsi s kervjo zaliti, je umerl. Scer je Jakob Jerala od vsih prič pohvaljen bil, de je pošteniga zaderžanja. Njegov zagovornik g. Dr. Karl Wurzbach je to žalostno prígodbo, ktera se je le prav po nesreči zgodila, porotnikam tako mično in s tako ginljivo besedo razložil, de so stopnjo krivice lahko razsodili, kar je tudi g. deržavni pravdnik postavi dostojno spoznal. G. porotniki so ga „pregreška zoper varnost življenja“ kriviga spoznali, in po tem g. sodniki na 6 mescov v ojstri zapor obsodili. — Poslednja porotna sodba je bila zoper Franceta in Urbana Zalokarja in Jerneja Koširja iz Most, obdolženih dopernešeniga nevarniga ranjenja. Gosp. Dr. Juli Wurzbach je bil zagovornik in se tudi prav dobriga pravoznanca in govornika skazal. Urban Zalokar je bil na 1 leto, Košir na 8 mescov v težko ječo obsojen — France Zalokar ne kriv spoznan. — Svetovavec deželne sodnije, g. Schmalz, ki je bil predsednik poslednje porote, je sklenil s prav serčnim nagovoram v nemškim in slovenskim jeziku perve porotne

*) Perva porotna sodba je očitno dokazala resnico teh besed. Kolikor je bilo vbojev — toliko je bilo kmečkih fantov, med kterimi mende clo nobeden še brati ne zna; veči omike že clo ni mislíti. Vred.

sodbe. — Drugo pot bomo sploh govorili zastran porot v Ljubljani. —

Z veseljem naznanimo, de c. k. naj višji sodnija na Dunaji je g. Janeza Navratila, slavnoznaniga vrednika „Vedeža“ izvolila za kanclista pri imenovani sodnii; — izverstni Slovenc bo zamogel pri ti vradii tudi slovenske opravila ročno opravljati.

Slovensko berílo za 1 gimnazijalni razred,

po naukazu visociga c. k. ministerstva bogočastja in úka za vse c. k. gimnazije poterjeno, kjer slovenski jezik ali za materni ali za drugi deželni jezik veljá,

se dobí pri meni terdovezano po 22 krajc.

Kdor 12 iztisov vzame, dobi eniga poverh. Tiste gospode, kteri želé za gimnazije po Slovenskim večiztisov imenovaniga berila prejeti, prijazno povabim, mi svoje naročila in denar v frankiranih pismih poslati. Ob enim pa tudi opomnim, de je slavno ministerstvo ukazalo, de se imenovano berílo mora povsod po 22 krajc. prodajati.

V Ljubljani 22. svečana 1851.

Jožef Blaznik
založnik slov. berila.

Gospod Dr. Kleeman, c. k. nadzornik gimnazijalnih šol na Štajarskim, Krajnskim in Koroškim, kterimu je slavno ministerstvo bogačastja in úka vodstvo sostave slovenskiga berila izročilo, ki so ga mnogi rodoljubi na Slovenskim doveršili, je dal vredništvu „Novic“ celi naukaz na znanje, ki ga je od vis. ministerstva od 6. sveč. štev. 927 prejel.

Ker se nam potrebno zdí, imenovani važni naukaz ne le vsim g. pisateljem slov. berila, temuč vsim Slovencam razodéti, ga izročimo v sledečih versticah občinstvu. Gosp. minister takole piše g. Kleemanu:

„Predloženi 1. zvezek slovenskiga berila sim priporočil za vse gimnazije, kjer slovenski jezik ali za materni ali za drugi deželni jezik veljá, s to pogodbo, de boste vse poskerbeli, česar je treba, de se bo imenovana knjiga za postavljeno ceno po vsih gimnazijalnih krajih dobivala. Kar knjigo vtiče, za potrebno spoznam, nektere opombe pristaviti, po kterih se bo moralo pri drugim natisu tega 1. zvezka, kakor tudi pri sledečih zvezkih ravnati. O gramatikalnih in leksikalnih oblikah se najdejo v nji mnoge različnosti; skoraj vsak pisatelj se je o tem ravnal po jeziku svojiga rojstniga kraja ali po svojih jezikoslovnih vodilih, in dostikrat se najde, de ravno tajisti pisatelj piše zdaj tako zdaj tako. Ako ravno dobro previdim, de dan današnji, ko se slovenski jezik o dôbi razcvetja znajde, se morajo vse različnosti narečja za obveljavnost poganjati, de se občni jezikoslovni zaklad obogatí, se mora vunder pri knjigah, za úk v šolah določenih, terjati, de so jezikoslovne oblike, kolikor je le moč, popolnama edine, ker brez tega se ne da tista gotovost jezika doseči, ki jo je treba v šolah zadobiti, in napredek slovenskiga slovstva (literature) terja že sam po sebi, de se, berž ko je mogoče, edini književni jezik vstanoví. Ker je pa „občni deržavni zakonik in vladni list“ pot nastopil, po kteri se zamorejo vse slovenske podnarečja v jedni književni jezik zediniti, in ker se sme pričakovati, de bo jezik postave (zakona), pospečijoč izobraženje javniga vradniga jezika, tudi v slovstvu pervenstvo zadobil, se ne branim izreči, de ima ta jezik tudi v šole vpeljan biti. Skerbite tedaj, de bojo gramatikalne oblike in pravopis deržavniga zakonika pravílo (Regel) pri sledečih izdajah slov. berila, in de tudi pri druzih gimnazijalnih šolskih knjigah se bo po tem pravilu ravnalo. Le tako pisane knjige bom pripustil za učbino rabo.“ Thun s./r.

Čeravno mi nismo nikakor za tiste „oblike“, o kterih se je že veliko „pro“ in „contra“ pisalo, in čeravno nam je in nam bo za slovenski jezik g. Metelkotova gramatika (tode ne njegov pravopis) vedno vodílo, moramo vunder očitno spoznati, de se nam prav zdí, de je slavno ministerstvo za šolske knjige jednoličnost pisanja oktroiralo. Oblike so malenkosti, in dokler se za take malovažnosti kavsamo in strastno ravsamo, zamujamo po otročje dragi čas za pisanje Slovencam na vse straní tako potrebnih knjig! Pišite ega ali iga, om ali am: de le koristne knjige v čisti slovenšini na dan spravite. Nam je gramatika perva in glavna stvar; po ti sodimo veljavnost slov. pisatelja, ne pa po „oblikah“ ki so nekterim jedinozveličavne!! To so naše misli. Zato ne branimo v „Novícah“ nikomur pisati, kakor mu je drago in ljubo, — ali to nasprot želimo, de naj tudi nam nihče v „malenkostih“ svobode ne krati. Mi pišemo le v podúk narodu: njegova omika je naša naloga, po kteri bomo zvesto ravnali do zadnjiga dihljeja. Ta namen, kolikor je v naši moči, doseči, moramo pa tako pisati, de nas narod lahko razume, — de naše pisanje tudi prost človek rad v roke vzame, in ga — nektere verstice bravši — ne verže v kot, rekoč: „Kdo vraga bo to bral, saj nič ne razumem.“ Napčna pot je, sedaj, ko imamo ljudstvo še le k branju vabiti, in po branju omíkati, v tisti zmesi pisati, ki ni ne slovenski ne ilirski jezik, ampak polután iz obéh; ljudstvo ga clo ne razume, omikani Slovenec pa se tudi o njem potí. Koliko takih knjig se spečá med ljudstvo? Ali jih pisatelji veliko prodajo? Prašajmo knjigoteržce, naj povejo: kaj skušnja kaže? Nič se ne da prenagliti, sosebno kar jezik naroda vtiče. Naše ljudstvo je še le otrok o branju knjig, pišimo mu po njegovim, če za narod pišemo; scer ne bo imel nobeniga dobička od nas in našiga prizadevanja; popravljajmo le to, kar je napčniga, ponemčaniga, polahaniga. Ko bomo tako slovenski narod branja mnogih knjig privadili, ko bojo vsi otroci v šolo hodili, in v šoli pripravljeni za razumnost tudi druzih besed naših slovanskih bratov, takrat bo prišla dôba Majarjevih pravil, — zdej je po naši obširni skušnji še — ní.

To so misli na našim stanju — z oziram na narod, brez kteriga omike ni nikodar žive narodnosti. S takimi mislimi se pa ne zoperstavljamo hvale vrednimu prizadevanju ediniga južnoslovanskiga književniga jezika, in nar veči srečo in dober uspeh želimo vsim pisateljem na tem polju, kterimu naše ni nasprot, ampak mu le goden in sposoben narod pripravlja. Naj nas iskrena „mladost meče“ v „nespametno stranko starovičev — specifikarjev“ — to nas nikakor ne žali, saj ne vé, kaj dela — mi ne delamo za hvalo „iskrene mladíne“, kakor nas tudi ne straši graja protivnih „starih“. Naše vodílo je omika ljudstva, kteriga potrebe dobro poznamo in živo spoznamo, pa tudi vémo, de se mu ne pomaga s samimi „oblikami“, naj bojo „ega“ ali „iga“. Ministerstvu pa smo za njegov dopís na g. Kleemana, v kterim za slov. jezik mnogo veseliga beremo, serčno hvaležni, in radi bomo pomagali, če se naše in naših ravnomislečih prijatlov pisanje tudi z „ega“ in „emu“ natiskuje — v zveličanje „egatov“ in „emutov“; le to jih prosimo: naj samí ne mešajo „ega“ in „iga“, „em“ in „im“ na vsaki 3. versti. Vredništvo.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*